

БОДО ВЕБЕР, ЕКСПЕРТ ВЕЋА ЗА ДЕМОКРАТИЈУ ИЗ БЕРЛИНА,
О БАЛКАНСКОЈ ПОЛИТИЦИ САД И ЕУ

Читав регион је жртва трулих компромиса

Историјском иронијом преговори Београда и Приштине потпуно су блокирани и тако ће остати док се не обнови перспектива чланства у ЕУ за читав Западни Балкан. Без ње, нема потребе уопште разговарати са Београдом о Косову. Недостатак политичке воље и јасне стратегије ЕУ доприносе развоју ауторитарних и националистичких агенди у региону

Тачка преокрета: На почетку, по доласку на власт, Вучић је радио праве ствари када је политика ЕУ и САД била јасна. У међувремену, окренуо је Србију у неком другом правцу, јер је током мигрантске кризе схватио да изгледа више он треба ЕУ, него она њему

Данашњу кризу у БиХ створили су званичници ЕУ и САД, а у мањој мери Милорад Додик. Он је само њен синдром. Суштина је да се преговарачи ЕУ и САД практично стављају на страну неиспуњене агенде националних лидера на Балкану

Оно страшно, судбинско питање са почетка филма *Лепа села лепо горе*: „Хоће ли бит' рата?“ враћа се данас кроз извештавање медија из региона попут одјека, као својеврсно ментално насиље над људима без икаквог утицаја на политичке елите које га воде. И док неки млади људи, рођени после потписивања мира у Дејтону, на београдским фасадама соли незацељене ране онима којима су и даље жива сећања на страхоте сукоба у БиХ, осталима се намеће друго, вечито балканско питање - како смо дођавола, поново дошли додје? Бодо Вебер из берлинског Већа за демократију, одличан познавалац балканских политичких прилика, одбија идеју да је у Босни могућ нови рат, али сматра да је претња насилне дезинтеграције државе веома озбиљна.

„Бојим се да је БиХ у најтежој, најургентнијој кризи од завршетка конфликта и поновни разговори о рату јесу њен знак, али и страх који је ушао у свест и под кожу људи пуно говори о томе. Верујем, ипак, да неће бити рата у смислу 90-их, јер данас имамо потпуно другачије стање, немамо ни три етничке војске, тако да класичан рат не прети, али је озбиљна претња од дезинтеграције БиХ. Посебно са овом новом претњом де факто сецесије од стране Милорада Додика, тако да мислим да постоји претња од дезинтеграције - која једино може бити насилна“, истиче за НИН Бодо Вебер.

ЕУ као да тражи нека нова, експериментална решења за БиХ, а једна од њених чланица Белгија је такође дубоко подељена, па је ипак функционална и успешна држава. Мислите ли да би њен модел био примењив у БиХ?

Пример Белгије никако се не може применити у БиХ, јер имамо на делу потпуну другачију политичку и правну культуру, али и политичку позадину настанка БиХ као државе. Ту су и трагања за неким федералним политичким системима, што је све велики неспоразум, јер БиХ није федерална држава, већ један немогући конструкт из Дејтона. Кад држава изгуби префикс република - један ентитет се зове федерација, други ре-

публика - то само по себи показује да је БиХ нека врста „јединственог створења“, а за разлику од Белгије она је и потпуно дисфункционална држава, јер је тако договорено у Дејтону и тако је тражено од домаћих актера. Она стога и јесте дисфункционална за све, осим за њене политичке елите. Можда Белгија јесте слично компликована као политичко и државно уређење, али је свакако функционална правна држава са јаком тржишном економијом, а ничега од тога у БиХ нема.

Како видите позицију високог представника у БиХ?

Видите, ову кризу данас створили су званичници ЕУ и САД, а у мањој мери Милорад Додик, мислим да је он само њен синдром. Суштина је да су услед шире кризе Запада од 2015-2016. преговарачи ЕУ и САД у решавању преосталих тзв. статусних конфликта на Западном Балкану, због слабости политичких врхова у својим престоницама, почели да практично стављају на страну неиспуњене агенде националних лидера на Балкану. Почело је то 2017. са преговорима Србије и Косова и опасном идејом о размени територија. Када је овај процес крахирао, сличан покушај званичника ЕУ и САД, највећим делом испод јавног радара, развио се у БиХ. У „прљавом дилу“ за Мостар, склопљеном у јуну 2020, западни преговарачи су постигли преговарачки „успех“ отклањањем дуготрајне политичке блокаде, што је омогућило одржавање локалних избора после 12 година, али по цену де факто етно-територијалне поделе града. И уз обећање лидеру ХДЗ-а БиХ, Драгану Човићу да ће добити то чему се Запад више од деценије противио - тзв. реформу изборног закона по принципу „леgitимног политичког представљања“ конститутивних народа. Иза тога се крије пројекат „конститутивних странака“, односно трајно формално обезбеђивање политичког представљања БиХ Хрвата од стране ХДЗ-а БиХ, укључујући место хрватског члана Председништва за Човића

и де факто стварање трећег, хрватског ентитета, са тежиштем у Западној Херцеговини, преко такве једне изборне јединице. Ти преговори о реформи изборног система трају од фебруара ове године, а тренутна егзистенцијална криза БиХ и претња Додика, Човићевог партнера, сецесијом - директна су последица тог падања свих црвених линија и либерално-демократских принципа западних преговарача. Само именоване Кристијана Шмита као Високог представника од стране канцеларке Меркел лоше је урађено, јер није било подупрто неком јасном политичком стратегијом, а на другој страни довело је до повећане политичке радикализације. Поврх тога, њега је дочекала одлука његовог претходника Валентина Инцка да задње дана свог мандата донесе Закон о негирању геноцида. То је била дубоко морална, али потпуно једнострана одлука, такође донесена без икакве политичке идеје и подлоге. При чему је Инцко реаговао на ту политику прљавих компромиса која није од јуче и у погледу Додика траје готово 15 година, а кад је реч о господину Вучићу, нешто краће. Она је и израз негативног политичког развоја унутар ЕУ, која је довела до отвореног или мало сакривеног одбијања даљег процеса проширења од француског председника Макрона, а са друге стране су све већи проблеми са илибералним државама чланицама, чији се број увећава.

У Србији и земљама региона пуно се и често говори о недовољном и закаснелом деловању ЕУ на решавању старих проблема на Западном Балкану, о недостатку иницијативе. Са друге стране земље, старе чланице ЕУ инсистирају на нужности реформисања Уније пре пријема нових чланова. Да ли би, по вашем мишљењу, стварање војске ЕУ допринело бржој интеграцији Западног Балкана?

Данас као да се заборавља да је ЕУ на почетку била замишљена и

Косовски Срби су највећа колатерална штета стратешког неуспеха преговора под окриљем ЕУ и САД. Уз то, они су и жртве појачане везаности за Београд и све чвршћих веза између организованог криминала и Српске листе као продужене руке СНС-а

као политичка заједница која почива на либерално-демократским вредностима. Бојим се да иницијативе о суверености ЕУ у односу на САД, које су започеле дистанцирањем према Трамповом режиму и позивима на стварање оружаних снага ЕУ, неће уродити плодом док се сама Унија не сабере и не поведе озбиљан разговор о стању демократије и владавине права унутар себе саме. Тај губитак политичке воље и стратешког смера ЕУ има врло негативне ефекте на стање демократије и владавине права и шаље веома лош сигнал политичким елитама и грађанима на Западном Балкану. То је идеално стање за развој ауторитарних и националистичких агенди. Нижерангирани службеници САД и ЕУ не само за време Трампове, већ и нове Бајденове администрације одлучили су се, вероватно услед губитка стратешке визије, да подрже те националистичке агенде на терену.

Како оцењујете нова америчку иницијативу. Кристофер Хил у Београду, Ескобарова балканска турнеја...

Оно што видимо на терену, посебно у БиХ, јесте разочарајући континуитет са политиком Трампове администрације, прво у личности Метјуа Палмера. Сада смо добили његовог наследника Ескобара, али нажалост судећи по његовом недавном путовању по БиХ, укључујући и његов припремни интервју за *Радио Слободна Европа* у коме је говорио о одличној економској сарадњи САД и Србије и гурањем приче о Отвореном Балкану, заиста се чини да он представља својеврсни континуитет са претходном администрацијом - и својим деловањем, али и логиком и филозофијом Ричарда Гренела.

Да ли су Берлински процес и Отворени Балкан комплементарни или контрадикторни политички пројекти?

Колико год да се Ескобар трудио да прикаже Отворени Балкан као

нешто што је у складу са ЕУ интеграцијама и Берлинским процесом, јасно је да су то две супротстављене иницијативе. Ова иницијатива под називом *Мини Шенген* уздигла се у време одбијања председника Макрона да одобри отварања претприступних преговора са Северном Македонијом и Албанијом. Сама по себи била је то разумљива реакција. Но, та иницијатива је од самог почетка била коришћена као неко средство против Немачке, односно политике ЕУ, чак и као својеврсна претња, али не превише учинковита. Према мојим информацијама, Гренел је 2020, у време пред потписивање оног чувеног споразума у Белој кући, обећао немачкој влади да ће тамо инсистирати на Берлинском процесу, а не на *Мини Шенгену*, а онда се тога уопште није држао. Прошлог лета на задњем самиту у Берлину немачка канцеларка је покушала да убеди Вучића и Рама да врате *Мини Шенген* у оквиру Берлинског процеса и ЕУ интеграција, али су они то тада одбили. И колико год се његови промотери трудили да представе тај процес као комплементаран Берлинском, јасно је да је он њему супротстављен. Видимо да и Рама и Вучић заправо користе тај пројекат да промовишу сопствени имиџ „оца нације“. То је заправо једна врста карикатуре политике из 90-их година, али ништа мање опасна и провокативна. Видимо јасно да је резултат тога само раст тензија, подједнако у билатералним, али и регионалним односима.

Када је реч о косовској кризи, рекли сте да се европска политика није прославила, колико је учињено на стварању грађанске, а не још једне националне државе на Косову?

Видели смо на основу иницијативе немачке канцеларке и Велике Британије после велике кризе 2011. извесне помаке ка неком дуготрајном решењу тог статусног конфликта који би подразумевао равноправно укључивање косовских Срба, поготово оних са се-

вера, у друштвене и државне структуре Косова. Чак је и тадашњи премијер Ивица Дачић својевремено, верујем баш за НИН у марту 2013, изјавио да је Србија лагала себе да је Косово и даље њен део и да треба прихватити реалност и уместо тога се фокусирати на бољи живот косовских Срба. Мислим да је грешка Берлина и европске политике што нису понудили неку дугорочну стратегију за политички дијалог и довођење тог процеса до краја. Уместо тога видели смо да је једном историјском иронијом процес тих преговора потпуно приватизован од стране европских представника, попут Федерике Могерини, који су га претворили у његову супротност, „гурањем“ оне опасне идеје о размени територија. Мислим да је тај процес, упркос именовању Мирослава Лајчака, у потпуности блокиран и тако ће остати док се не обнови перспектива чланства у ЕУ за читав Западни Балкан. Без ње, нема потребе уопште разговарати са Београдом о Косову. А онда је потребно озбиљно ресетовање тих преговора. Косовски Срби су највећа колатерална штета стратешког неуспеха политичког дијалога ЕУ и САД, али и жртве појачане везаности за Београд и све чвршћих веза између организованог криминала и једностраначког система Српске листе као продужене руке СНС. То важи још више за косовске Србе јужно од Ибра, који су пре дијалога били мање-више интегрисани у косовско друштво, са првим искуствима локалне демократије. Од тога данас више нема ништа. На почетку, по доласку на власт, Вучић је 2013. и 2014. морао да ради праве ствари када је политика ЕУ и САД била јасна у смислу проевропске трансформације његове политике. У међувремену, он је окренуо Србију у неком другом правцу. Тешко је одредити појединачну тачку прелома. Мислим да је одлучило садејство неколико фактора: слабљење ЕУ политике према регији, вакуум у имплементацији Бриселског дијалога... То је почело 2015. и 2016, а ескалирало са мигрантском кризом, када је Вучић схватио да изгледа више он треба ЕУ, него она њему, и сада смо ту где јесмо.

МИЛАН РАДОЊИЋ